

УДК 930.2:398.341-035.3(477.83+477.85/.87=161.2)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.03.543>

СКРИНЯ ТА СТІЛ У ТРАДИЦІЙНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНСЬКИХ ГОРЯН

Тетяна ГОЩІЦЬКА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8596-8974>
кандидатка історичних наук, наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ історичної етнології,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: hoshchitska.tetiana@gmail.com,

Мета статті — висвітлити різноманітні вірування та уявлення, пов'язані із давніми предметами традиційного вмеблювання, які набували важливого символічного значення під час виконання різноманітних обрядодій — столом та скринією. Відповідно *об'єктом* дослідження є комплекс традиційної обрядовості українців Карпат, а *предметом* — вірування та уявлення, пов'язані зі скринією та столом як атрибутами традиційної обрядовості. Основними *методами*, які використані при дослідженні, є структурно-функціональний, компаративний та міждисциплінарний.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше комплексно проаналізовані різноманітні вірування та уявлення, пов'язані із скринією та столом, які знайшли своє відображення у традиційній обрядовості українських горян. Простежено специфіку їх побутування у традиційній обрядовій культурі. Досліджено місце, яке ці предмети займали у традиційних уявленнях українців Карпат. *Обґрунтовано*, тезу про те що стіл українські горяни сприймали як особливо шанований предмет інтер'єру, який виступав місцем здійснення більшості обрядів сімейного циклу. На основі аналізу багатьох прикладів бачимо, що він був свого роду хатнім престолом.

Ключові слова: традиційна обрядовість, Українські Карпати, вірування, дерев'яні меблі, скриня, стіл.

Tetiana HOSHCHITSKA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8596-8974>

Candidate of Historical Sciences,

Doctor of Philosophy, researcher fellow of department

of Historical Ethnology of the Institute of Ethnology

The National Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: hoshchitska.tetiana@gmail.com

CHEST AND TABLE IN THE TRADITIONAL RITUALS OF UKRAINIAN MOUNTAINS

Introduction: In the proposed exploration, the author aims to highlight the various beliefs and ideas associated with ancient objects of traditional furniture, which, however, have acquired important ritual significance during the performance of various rituals — a table and a chest.

Accordingly, the *object* of research is a complex of traditional rituals of the Ukrainians of the Carpathians, and the *subject* — beliefs and ideas associated with the chest and the table, as with the attributes of traditional rituals.

The main *methods* that were used are structural-functional, comparative and interdisciplinary. Scientific *novelty*: For the first time, various beliefs and ideas related to the chest and the table that are reflected in the traditional rituals of Ukrainian mountaineers are comprehensively analyzed, and the specifics of their existence in the traditional ritual culture are analyzed.

Results: The place that these objects occupied in the traditional consciousness of Ukrainian mountaineers has been studied. This is indicated in particular by the fact that it was used for festive meals, not for daily meals; a number of related bans; the fact that it was on the table (and not, for example, on the bench) that most ritually significant objects were made (for example, the baptismal «braid», the ceremonial wedding and construction tree); often the mountaineers were the first to bring the table into the newly built dwelling; a number of divinations were made here; it was the table that played an important role in the funeral rites and served as a place of a kind of «communication» with the afterlife; it is one of the few items of traditional furniture that appears in ceremonial folklore texts (and the image of the table is used to emphasize the solemnity, the unusualness of the celebrated action). *Conclusion:* In general, similar ideas existed in many Slavic ethnic groups, but in the Ukrainian Carpathians as a fairly isolated region with a specific history of settlement, they are preserved quite fully and contain many local features that significantly complement our ideas about ritual culture and the world of beliefs of Ukrainians in general.

Keywords: traditional rituals, Ukrainian Carpathians, beliefs related to housing, wooden furniture, chest, table.

Вступ. Загалом для українців як етносу із тривалою історією ведення осілого способу життя та відтворювального господарства простір власного обійстя, а особливо — внутрішній простір житла, був надзвичайно важливим, своєрідним мікрокосмом. Це проявлялося вже на етапі підбору «добро-го» місця для замешкування, ритуально «чистого» будівельного матеріалу, на прикладі дотримання цілого комплексу певним чином регламентованих дій та заборон у процесі як зведення житла, так і вселення в нього. Саме ця важливість домашньої сфери для людини традиційного світогляду, ймовірно, зумовила її появу цілого комплексу вірувань та уявлень, пов'язаних із різними частинами внутрішнього простору житла (входом, вікнами, опалювальними пристроями, покуття) та деякими предметами, що його наповнювали. Детальніший розгляд традиційної обрядової культури засвідчив, що доволі значний комплекс уявлень горян був пов'язаний, зокрема, із предметами традиційного вмеблювання житла. Як бачимо, суто утилітарні предмети, наприклад такі, як скриня, стіл, колиска, були задіяні у багатьох обрядах, та, зрештою, набували певного символічного значення. У нашій розвідці ми б хотіли розглянути детальніше вірування та уявлення, пов'язані із генетично спорідненими видами традиційного вмеблювання — із столом та скринією. *Актуальність* нашої статті зумовлена тим, що при дослідженні традиційного вмеблювання житла вчені здебільшого зосереджували свою увагу на аналізі форм, конструкцій, функціональному призначенні та декорі традиційних меблів. Між тим, питання залучення їх у традиційну обрядовість, символічне значення, яке отримували ці предмети у народній свідомості, вірування та уявлення, пов'язані із ними, здебільшого залишалися поза увагою дослідників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ритуального використання слов'янами різноманітних дерев'яних предметів, зокрема й предметів традиційного вмеблювання житла, свого часу доволі детально розглянув Андрій Топорков у статті: «Домашня утварь в поверьях и обрядах Полесья» [1]. На основі значного фактичного матеріалу дослідник окреслив проблематику та основні напрямки дослідження, виявив особливості та ключові мотиви функціонування різноманітних предметів домашнього вжитку (у тому числі і виготовлених із дерева) у

ритуальній сфері. Детальніше ці ідеї вчений розвинув у статті «Стол» — в етнолінгвістичному словнику «Славянская мифология», де на основі аналізу широкого слов'янського матеріалу окреслив залучення стола у різноманітних ритуалах слов'янських народів. Проте матеріал із українських теренів, на нашу думку, тут представлений недостатньо.

Цікаві відомості, пов'язані із скринією, як атрибутом традиційної весільної обрядовості українців, у своїй розвідці навела Андріана Надопта [2]. Дослідниця здебільшого зосередила увагу на детальнішому розгляді посагу, частину якого традиційно вміщала скриня, що і зумовлювало семантичне навантаження, яке вона отримувала у народній свідомості.

Отже, *об'єктом* пропонованого дослідження є комплекс традиційної обрядовості українців Карпат, а *предметом* — вірування та уявлення, пов'язані зі скринією та столом як атрибутами традиційної обрядовості. Основними *методами*, які використані при написанні статті, є структурно-функціональний, компаративний та міждисциплінарний.

Основна частина. Одним із найдавніших предметів традиційного вмеблювання житла українців, зокрема населення Українських Карпат, була дерев'яна скриня («скриня» — бойк., гуц.; «скриня», «лада», «касня» [3, с. 173] — лемк.). У XVII — на початку XX ст. на Бойківщині, Лемківщині та Гуцульщині були поширені доволі місткі скрині, з плоским [4, арк. 166] і двосхилим віком («горбована» скриня), на низьких широких ніжках. Декорували їх здебільшого плоским контурним різьбленням геометричних мотивів: прямих, скісних, зигзагоподібних ліній у поєднанні з маленькими зубчиками, різноманітними колами, розетами тощо (іл. 1, 2). Особливо поширеними були скрині з рослинними мотивами смерічок, гілок квітів, букетів, вазонів тощо. Рідше зустрічалися зооморфні зображення [5, с. 332].

У традиційній обрядовій сфері скриня фігурувала насамперед у весільному обряді: вона як вмістилище посагу [6, арк. 9] нареченої була символом достатку її роду та предметом гордості «молодої». Також на Східній Бойківщині для максимального демонстрування приданого скриню з хати виносили відкритою, тричі стукали її віком і вкладали на віз. Респонденти пояснювали, що це робили для того, щоб молоді дівчата із роду нареченої швидше виходили заміж і не засиджувалися у дівках [2, с. 327]. На

Лемківщині також побутував звичай викупу ключа скрині. Після того, як скриню заносили до комори молодого, ключ від неї віддавали свашці, і для того, щоб його отримати, батьки нареченого мали відкупитися горілкою [2, с. 327]. Цікаво, що на Рожнятівщині на дно весільної скрині сипали жито — для того, щоб «молоді були з хлібом» (аби були заможні) [7, с. 160]. Відображення описаних уявлень бачимо, зокрема, у весільних ладанках із Бойківщини та прибойківського Підгір'я:

*Ой даю я штири волоньки
З широкої обори,
Тай даю я ти нову скринечку
Йа з нової комори [8, с. 25].*

*Ой даю я ти штири волоньки
Я з широкої вбори,
Та й різьблену з добром скринечку
З нової комори [9, с. 59].*

*...Коровай мальований (2 р.)
Маєш го до сховбня.
До нової скрині (2 р.)
Для нашої княгині [10, с. 14—15].*

Свахи також співали: «Ой, далисте нам скриню/, то дайте й господиню...», і вже від імені молодої заспівували:

*Час, би таточку,
Сиві воли впрягати,
Час би, матінко,
Скринечку рихтувати;
Заладь мені, мамко,
Мальовану скриню,
Бо не йду на служницю,
Але на газдиню.*

Від імені матері молодої відповідали:

*Ой, не бував, зятецько, не бував,
Лише прийшов зятецько врабував.
Взяв червоні воли з обори,
Та й мальовану скриню з комори,
Та й писані ворітечки з постелі,
Та й пухові подушечки з-під стелі [8, с. 25].*

Попри безумовно позитивні конотації, якими як бачимо наділялася скриня у весільному обряді, на Лемківщині проте побутувала заборона повивати на ній дитину («дзецка не треба на скрині повивати, бо скриня на замок і дзецко не буде гадало» [13, с. 10], тобто дитина не буде розумною). Також укра-

Іл. 1. Скриня, Центральна Бойківщина (ПМА, 2008)

Іл. 2. Скриня, Гуцульщина (Експозиція МЕХП)

їнці Слобожанщини передвісником швидкої смерті вважали саме побачену уві сні скриню, особливо пус-ту, що асоціювалася із труною [14, с. 175].

Важливим атрибутом народного побуту був стіл, чи його перехідна форма стіл-скриня (іл. 3), що поєднував дві функціонально-конструктивні особливості: коробку скрині і плоску стільницю, зручну для накривання на ній трапези в урочистих випадках [4, арк. 151]. Вони поширилися на території Українських Карпат у кінці XVIII ст. і зустрічалися в інтер'єрі житла до середини XX ст. Михайло Станкевич описав оздоблення типового зразка гуцульського стола-скрині середини XIX ст.: «... Його різьблений і тонований кольором декор містить традиційні сакральні елементи: на передній частині в центрі — хрещатий хрест і обабіч — пишні шестикутні розети. Важливими апотропейними мотивами є косий хрест, дуги,

Іл. 3. Стіл-скриня (Експозиція МХЕП)

Іл. 4. Стіл (Експозиція МХЕП)

зубці і сітка. Сакральні різьблені мотиви були оберегами достатку і освячували страви на столі, возвеличували родинну трапезу» [5, с. 332]. Оздоблення різьбою столів-скринь було характерне для всієї території Українських Карпат (іл. 4).

Загалом стіл був найбільш ритуально значимим предметом традиційного вмеблювання. На території Карпат, як і в українців взагалі, він традиційно знаходився в куті, протилежному до печі, а зверху над ним вішали ікони («образи»). Говорячи про ритуальне значення стола, потрібно насамперед зазначити, що горяни доволі рідко за ним їли, здебіль-

шого за столом трапезували лише в особливих випадках (на «рокові» свята, під час здійснення основних обрядів родинного циклу [12, с. 165]). Часто в хаті ще був маленький столик, який використовували для приготування їжі та інших господарських потреб і не задіювали в обрядах. На Покутті в малих сім'ях ставили їжу на закриту накривкою діжу, самі ж члени сім'ї сідали довкола і так споживали страву [15, с. 717]. Згідно з польовими дослідженнями Романа Радовича, така ситуація була характерна і для Бойківщини, де їжу вживали сидячи на ослонах коло лави, на якій стояла страву. На думку дослідника, це пов'язано насамперед із тривалим побутованню тут курної системи опалення та значним задимленням верхньої частини приміщення.

Стіл в Українських Карпатах, як і загалом в Україні, в символічному сенсі виконував роль хатнього «престолу», був місцем здійснення основних обрядів сімейного циклу та «спілкування» із померлими. Це підтверджують певні спостереження. Насамперед, оскільки під час трапези за столом збиралася вся сім'я, то стіл ставав символом її єдності та наглядною моделлю вікової та статевої стратифікації колективу. Відповідно, перебування за столом регулювали певні етикетні норми. Так, на почесному місці, в голові сідав, як правило, господар дому (зокрема у гуцульській колядці співається: «Ой бо ми знаєм що газда дома / Він сидить собі по кінець стола, / По кінець стола йиворового!» [21, с. 40]). Якщо ж господаря не було — за столом головував старший одружений син, а якщо він ще не був одружений, то — мати (здебільшого почесне місце за столом жінки займали тільки під час проведення певних обрядів: кума на хрестинах, хресна мати одного з молодят на весіллі і т. д.). Збоку від господаря сідали старші чоловіки, потім — молодші, далі — жінки [12, с. 166]. Михайло Милорадович у пер. пол. XIX ст. навів інформацію про те, що на Слобожанщині у багатьох сім'ях молоді невістки їли стоячи [22, с. 187]. Важливість дотримання цього встановленого порядку¹ відобра-

¹ Також згідно з даними, наведених П. Івановим, ще у XIX ст. на Харківщині суворо дотримувалися правила: «С какой стороны заходишь, садишься за стол, в ту же сторону следует и выходит из-за стола, иначе умрет жена или, если это сделает замужняя женщина, — муж». Подібним чином тут вірили, що хто першим чи останнім виходить з-за столу на поминках, першим же і помре [14, с. 204].

зілася, зокрема, у фольклорі, наприклад у одному зі зразків казкової прози горян один із героїв запитує: «...А чому ваш син не хоче їсти? Може сердиться, що я сів на його місце?» [23, с. 62]. Також на цю тему побутували різноманітні приказки: «Усівся на старший кінець як багач на весіллі» [24, с. 138] або «Посадити на чільному місці» [24, с. 225] (іл. 5). До цього варто згадати, що на Покутті та Гуцульщині молода («княгиня») під час весілля приносила в хату молодого свій хліб та свою скатертину («обрус», який входив до складу її посагу), і накривала нею стіл (поверх скатертини постеленої свекрухою). Накривання стола, ймовірно, символізувало прихід нового члена в родину, прилучення до неї нової господині, зміну її статусу [19, с. 559]. Згідно з традиційним етикетом не запросити гостя сісти до столу було великою образою (таким чином, наприклад, відмовляли небажаним сватам тощо).

На високий сакральний статус та зв'язок стола із членами сім'ї у традиційних уявленнях, на нашу думку, зокрема вказує загальнокарпатський звичай на Святий вечір обв'язувати ніжки стола металевим ланцюгом: «У цей вечір брали довгий ланц (металевий ланцюг. — Прим. авт.) і ним нянько зв'язували чотири лаби (ніжки. — Прим. авт.) навколо столу і під час вечері ноги клали на ланц, жеби моцні були, і досі кладуть сокиру і на неї ноги ставлять, бо то залізо, всі хочуть бути моцним, як залізо... Як той стул (стіл. — Прим. авт.) обв'язаний ланцом, так би сім'я крепко трималася» [26, с. 66]. У цьому випадку ймовірно йдеться не тільки про охоронну, апотропейну силу заліза, яка згідно уявлень мала передатися й присутнім, а саме про важливість перебування членів сім'ї разом за столом, як за «хатнім престолом» та місцем «спілкування» з померлими членами роду. Подібно як на Закарпатті, коли труну з небіжчиком винесли із дому і підмели за ним підлогу, члени сім'ї («челядь») сідали за стіл і їх тричі кропили водою. При цьому домочадці повинні були подивитися у вікно на живе дерево і сказати: «Який то дерево здоровий, так і ми здорові» [27, с. 269—270]. На нашу думку, сюди ж слід віднести звичай, що відображений в актових матеріалах із Карпат, коли під час похорону труну з небіжчиком клали на стіл, а на його чотири кути насипали сіль. Члени родини тричі обходили довкола стола, і за кожним разом злизували цю сіль [28, с. 176, 177].

Іл. 5. Родина за різдвяним столом 40-ві рр. ХХ ст., с. Урич Сколівського р-ну. Світлина Івана Шведа, публікується вперше [25, фото 25])

Зважаючи на такий високий сакральний статус зі столом була пов'язана низка заборон: загальнопоширеною в Карпатах, як і на слов'янщині, була заборона залишати стіл «голим» — на ньому завжди лежали хліб і сіль; також по столі не можна стукаєти, бо буде сварка; не можна було тут залишати на ніч ніж, бо домовик буде «гніватись»; неодруженим не можна було сідати на кути стола, бо тоді вони так і не створять сім'ю [12, с. 168]; також на стіл заборонено було сідати, порушника цього табу, згідно з уявленнями, мало обсипати чиряками [20, с. 194].

Іван Франко під час етнографічної експедиції теренами Бойківщини зафіксував, що: «...найстарший чоловік у хаті, частіше дід, має привілей спати на столі — звичка нечувана в жителів долин, де стіл вважається святим місцем, освяченим хлібом і на стіл кладуть хіба що померлих малих дітей» [16, с. 63—64]. Аналогічна інформація походить і з Гуцульщини [17, с. 162]. Цікаво, що за даними, зафіксованими Юрієм Кмітом, на Бойківщині на стіл, все ж, могли класти дорослого небіжчика, але не безпосередньо на стільницю, а на дошки навмисне прибиті зверху на неї. Коли покійного вже винесли з хати, їх відривали і викидали через вікно [18, с. 5]. Як варіант цього звичаю, на Гуцульщині та Покутті померлих теж могли на стіл, але тільки якщо він застелений скатертиною [19, с. 563].

Саме стіл також був місцем виготовлення всіх ритуально значимих предметів: весільних вінків, весільного деревця (іл. 6). Так, у ритуальному супроводі цих обрядодій знаходимо:

*А хто цєє деревочко
Та й ходив рубати,*

Іл. 6. О. Кульчицька «Плетуть гірлянди», 1940 [33, с. 24]

*Щоби єму на столику
Красно процвітати.*

*Виходили і рубали
Самі парубочки,
А увили на столику
Файненькі дівочки [34, с. 19].*

Цікаво, що коли на Різдво до хати приходили колядники, то «береза» (ватажок колядницького гурту) клав свою патерицю (яка, на нашу думку, теж була однією із алоформ дерева), саме посеред стола, на відміну від, наприклад, шапки, яка лежала при цьому на лаві [17, с. 99]. Саме на стіл традиційно ставили паску чи різдвяний обрядовий хліб («карачун»). Варто згадати також, що згідно зі словацькими уявленнями стіл (так само як і піч) був предметом, який охороняє від відьом та загалом від нечистої сили. Щоб заховатися від небезпеки такого роду, людині було достатньо сісти на нього [35, с. 166]. Подібні уявлення побутували і на Гуцульщині, де на Різдво господиня перев'язувала стіл ниткою із заплученими очима, і при цьому говорила: «Як я нэ бачу цэ вязьбты, абы мэнэ вурогы нэ ббчылы цэльый рик» [35, с. 68]. Таким чином символічно реалізувалося намагання зробити носія небезпеки сліпим, що в різних варіантах побутувало в різних частинах слов'янської обря-

довості². Коли горяни вперше заходили до новозбудованої хати, то зчаста першим вносили саме накритий скатертиною стіл і клали на нього хліб («...хліб значить, аби ніколи не виходив з хати, гарюча свічка значить посв'ячення в хаті, а гроші значить — аби все знаходилося в хаті...» [36, с. 94]).

Відповідно стіл також був місцем проведення багатьох обрядів сімейного циклу. На його ритуальну важливість вказує і той факт, що на Лемківщині принесену після хрещення дитину клали саме на стіл, щоб «його поважали, як стол поважають». Як варіант цього звичаю — хрещена мати із дитиною на руках сідала за стіл, на який при цьому часто ставили цукор або мед, щоб до хлопця дівчата «липли», а до дівчини — хлопці. На закарпатській Бойківщині говорили: «Як люди частують стіл, так би частували тоту дитину нинішнього дника до його віка» [29, с. 46]. Аналогічний звичай побутував і на Західній Бойківщині: «Окщену дитину кладуть на стіль на гряды и подь пригъчокъ» [30, с. 336]. Тут, проте, на стіл інколи клали лише хлопчика («Пішли до церкви, перехрестили дитину і потом в хаті клали на стіл, би гоноровий був хлопець, ... а дівча не клали, но в постіль її клали» [31, с. 62]). Для того, щоб забезпечити дитині багатство у майбутньому, стіл подекуди застеляли кожухом [31, с. 70]. На Західному Поліссі, повернувшись із дитиною з церкви, також обходили навколо стола, бажаючи: «Дай Боже, як бачили під хрестом, так щоб побачити під вінцьом» [31, с. 84]. Цікаво, що росіяни для полегшення перебігу важких пологів тричі обводили породіллю довкола стола [32, с. 322].

Під час весільних обрядів за столом відбувалася святкова трапеза («Сходжайся родинойка (2 р.) / До столу, до заслону³ / До столу, до заслону (2 р.) / До низького поклону / Ой вітцу, матіночці (2 р.) / І вшиткій родинойці» [10, с. 29]). Також частиною весільного дійства горян був ритуальний обхід стола молодими [37, с. 58] (на Лемківщині, обходячи тричі стіл, молодята щоразу цілували кожен з його кутів [38, с. 81]), передавання подарунків і пригощання молодят через стіл [39, с. 559]. У весільній пісні з Покуття співається:

² Аналогічно на Гуцульщині господар на Святий вечір зачиняв двері, кажучи: «Аби моїм ворогам так рот замкло, як мої двері позамикані» [37, с. 22].

³ Заслон — бойк. стільниця.

Благослови Боже,
І отець і мати
Своєму дитяти,
За стіл сідати... [34, с. 26].

На Покутті також побутував звичай «купівлі молоді», під час якого молода лежала саме на столі, накрита хустиною, що, ймовірно, мало підкреслити її «перехідний» (у ритуальному сенсі) статус [34, с. 36]. На прибойківському Підгір'ї на наступний день після весілля, коли наречена приносила в хату коновку з водою, її ставили не на лаву в сінях як звичайно, а в хаті — на стіл. Ймовірно, це мало підкреслити сакральний характер цієї води, якою потім кропили присутніх [10, с. 51].

В одній із весільних пісень із Лемківщини йдеться про те, що коли молода вирушає до шлюбу, вона повинна поклонитися саме столу:

Засіяло срібло, злото
Довкола (2)
Поклонися, молодая
До стола (2)
Ой, до стола, до порога,
Низенько (2)... [11, с. 48].

Під час виконання обрядів, що мали в своїй основі поминальний характер, стіл був місцем «спілкування» з померлими, місцем спільної трапези і прощання [12, с. 167]. На Лемківщині вже після того, як небіжчика винесли з хати, всі члени роду тричі обходили довкола стола, на якому при цьому мав лежати хліб [40, с. 100]. На Опіллі було зафіксовано оповідку, в якій одним із передвісників близької смерті газди було те, що під час молитви на Святий вечір тричі, мовби від морозу, тріснув стіл [41, с. 380]. Автохтони з Печеніжина вважали, що після похорону на столі цілу ніч повинні горіти свічки. Коли помер хтось дорослий, то на стіл ставили пляшку горілки і хліб, якщо померла дитина, то мед і калач, якщо дитина була зовсім маленька — молоко і калач, щоб душа мала що їсти, коли прийде [42, с. 108] (іл. 7). Також на Святий вечір чи після «входчин» в новозбудоване житло після поминок було прийнято залишати рештки трапези на столі — для померлих [43, с. 9]. Гуцули вірили, що душа померлого до трьох днів після смерті прилетить у хату в вигляді пташки, і якщо на столі розсипати зерно чи борошно — буде видно її сліди [44, с. 668; 45, с. 90].

Іл. 7. На столі лежить померла дитина, с. Урич Сколівського р-ну, 40-ві рр. XX ст. [25, фото 87]

Зафіксовано й низку ворожінь, що їх горяни здійснювали саме на столі. Здебільшого такі мантичні дії виконували напередодні Різдва, наприклад, коли за тим, стебло якого злака газда витягне з-під скатертини, вгадували, що «вродить» наступного року тощо. Цікаво, що предмети, які перебували на столі на Святий вечір, згідно з традиційними уявленнями, теж отримували певні магичні властивості. Так, на Покутті побутував звичай на Святий вечір на стіл стелити сіно і накривати його «обрусом» (скатертиною). У це сіно клали загорнуті у тканину часник, насіння та картоплю, які залишалися тут до Нового року. Надалі їх зберігали цілий рік і використовували як ліки для худоби [37, с. 22]. На Покутті же було зафіксовано цікавий спосіб розпізнати відьму. Для цього на Святий вечір саме на чотири кути стола клали по головці часнику. Повечерявши, брали із кожної головки один зубчик, садили у «кулешірник» (горщик, в якому вариться куліш) і ставили на вікно, щоб він ріс. Так часник мав підростати аж до Великодня. На Великдень чоловік брав з того часнику одне зелене пірце й тримав його в роті впродовж усієї Служби Божої. Цю свяченню свяченою водою починав кропити паски, необхідно було перекусити зубами той часник у роті. В ту мить можна було побачити, котра жінка відьма — в неї буде видно діяницю на голові. Але про це не можна було нікому казати, бо відьми кинуться й розірвуть таку людину на місці [46, с. 567].

Говорячи про стіл як про місце певної «взаємодії» із померлими предками потрібно зазначити, що він фігурував і в ритуалі викликання покійних із потойбічного світу, який (ритуал), згідно з зафіксованими уявленнями горян, могли здійснювати «непрості». Авто-

хтони вважали, що такі («непрості») люди знали, як захистити себе від душі померлого, як і те, що такі дії не дають їй, усталитись на «тамтому» світі. Це виразно простежується на прикладі однієї натуралістичної бувальщини зі с. Луквиця Богородчанського району Івано-Франківської області: «Ходила я до одної жінки, у Солотвині, по зіллі, мені дитині треба було. Приходжу я до теї жінки. Жінка така висока, довга, стара, худа, чорна, носата, ну така... міні сі тогди страшна показала. Дала мені того зіллі за рубель... В хаті так закурено, не білено в тій хаті великі роки. А стоїт два портрети в хаті: дівчини і хлопці. А я так кажу: «Чий то в вас такі файні діти?»». А вона каже: «То мій син і моя дочка. Моїх дітей знищив Гринь Яремчучин. Та й, — каже, — я його вікликаю. Мертвого. Я його кличу. Видиш, — каже, — оттой стів? Той стів, — каже, — без цвеків. А під тим столом горнець. Я кладу горнець на той стів у дванадцятій годині, і вікликаю його. Ану ночуй, — каже, — в мене та будеш видіти». А мені волосі так дива-дива... Боже, думаю, я лишила дома малу дитину, а мене мертвий пітне, або вхопит, або що, та й по мені буде. «Я, — каже, — його вікликаю, а він, — каже, — приходит — по лікті в крові, руки в него». І проситьсі: «Не клич мене більше. Бо я не можу попасти тудя, [з] відки ти мене кличеш». А вона каже: «Я тебе кликала і буду кликати, бо ти знищив моїх двоє дітей, я не маю коло кого дожити». Та й каже: «А [в]о, ночуй в мене та будеш видіти». А я так сі перелякала, та помаленьки, помаленьки, попри вікна — в двері і пішла...» [47, с. 41].

Також хочемо згадати, що українські горяни вірили, що для того, щоб «дводушник» не повертався до свого житла, його серце потрібно пробити осиковим чи липовим кілком, а труну із тілом тричі обнести «наліво» саме довкола стола [48, с. 31].

Зазначимо, що столи «дубові», «яворові», «тисові», «кедрові» [49, с. 24; 50, с. 64], застелені «мережаними», «вишитими» обрусами, є одними із небагатьох предметів хатнього вмеблювання, які фігурують у фольклорних зразках, що супроводжували різноманітні обрядодії горян. Зокрема ці образи зчаста зустрічаються у карпатських христильних піснях [51, с. 431], та дуже широко — у колядкових текстах:

*Й а в горі голубе гніздо ве,
Ци всім гостям місце є?
А коли не всім, гляніте,*

*Тисовії столи вносїте,
Калинові бай ослони кладете,
Пишнії гості садїйте... [52, с. 39].*

Цей же мотив зустрічаємо й у карпатських весільних піснях: «...Це краще посідали / На калиновій лаві, / За тисовії столи, / За обруси хрещатії, / За хліби пшеничні...» [53, с. 71]; «Є в нашого свата, / Та й найкращая хата, / Та й найкращії сїни. / Красно сватові сїли / Та й за тисовим столом, / Та й за ліним обрусом...» [54, с. 10]. Здебільшого цей образ використовували для підкреслення урочистості події та багатості гостини на відзначення знаменної події — хрещення дитини, весілля чи приходу колядників (у ширшому контексті — гостей з іншого світу):

*«На столі каша стала,
Золотого вінка ждала.
Пане Степане,
В тебе грошей стане,
Дай роділлі на вино,
А дитятку на мило,
Щоб раненько вставало
І очки промивало...»*

*Як собі заспівам
У кума за столом,
Гей, гєя, гоя!
Так як би розсипав
Горошочок двором...» [55, с. 210, 211].*

Натомість бачимо, що у народних лікувальних формулах (замовляннях) горян, коли хворобу відсилають у потойбіччя («... на Чорне море / Так де ніхто не ходе...»), там, на противагу світу живих, «... чорні столи, / Чорними скатертами застелені...» [56, с. 147].

Висновки. На основі багатьох спостережень, ми прослідкували високий символічний статус, якого набув стіл у традиційних віруваннях українських горян. Саме стіл виступав найбільш шанованим предметом хатнього інтер'єру, центром виконання переважної більшості обрядів сімейного циклу, своєрідним «хатнім престолом». На це вказує, зокрема, той факт, що його використовували переважно для урочистих трапез, а не для щоденного прийняття їжі; низка заборон, пов'язаних із ним, та певні етикетні норми, які регламентували перебування за столом; той факт, що саме на столі (а не, наприклад, на лаві) виготовляли більшість ритуально значимих предметів (наприклад, христильну «косицю», обрядове весільне та будівель-

не деревце); зчаста саме стіл горяни першим заносили у новозбудоване житло; тут здійснювали низку ворожінь; саме стіл займав важливе значення у поховальній обрядовості та виступав місцем свого роду «спілкування» із потойбічним світом; це один із небагатьох предметів традиційного вмеблювання, який фігурує в обрядових фольклорних текстах (причому образ стола використовується для підкреслення урочистості, небуденності оспівуваного дійства). Подібні уявлення побутували в багатьох слов'янських народів, проте в Українських Карпатах, як у досить ізольованому регіоні, зі специфічною історією заселення, вони збереглися доволі повно та містять чимало локальних рис, які значно доповнюють наші уявлення про обрядову культуру та світ вірувань українців загалом.

Питання вірувань та уявлень, пов'язаних із внутрішнім простором житла та із предметами, що його наповнювали, є надзвичайно цікавим та важливим для розуміння традиційного світогляду українців, а також — безумовно перспективним для подальших досліджень, які, сподіваємося, будуть здійснюватися у майбутньому.

1. Топорков А.Л. Домашня утварь в поверьях и обрядах Полесья. *Этнокультурные традиции русского сельского населения XIX—XX вв.: сборник статей*. Москва, 1990. Вып. 2. С. 66—118.
2. Надопта А. Скриня у весільній обрядовості українців кінця XIX — початку XX ст. *Народознавчі зошити*. 2020. № 2 (152). С. 323—329. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2020.02.323>
3. Гузій Р. *З народної танатології: Карпатознавчі розсліди*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. 352 с.
4. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 563 (Польові етнографічні матеріали до теми «Народне будівництво», зібрані у Самбірському, Старосамбірському р-нах Львівської обл., Гошціцькою Тетяною Богданівною 16.06.—16.08.2007). 146 арк.
5. Станкевич М. *Українське художнє дерево XVI—XX ст.* Львів: Інститут народознавства НАН України, 2002. 479 с.
6. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 576 (Польові етнографічні матеріали до теми «Народне будівництво», зібрані у Сколівському р-ні Львівської обл., Гошціцькою Тетяною Богданівною 09—18.07.2008). 72 арк.
7. Василечко Л. *Стежками відлуння*. Івано-Франківськ, 2003. 285 с.
8. Коваль Я. *Вірші білі, вірші «сірі», проза та всяка всячина Ярослава Ковалья з Ціневи*. Упоряд. О. Зайченко. Цінева: Народний музей в Ціневі, 1993. 31 с.
9. Василечко Л. *Літопис Ціневи. Минуле і сьогодення*. Львів, 2009. 89 с.
10. Мисевич О. *Український весільний обряд у Бойківщині*. Львів, 1937. 95 с.
11. *Українські народні пісні з Лемківщини*. Зібрав О. Гижга, заг. ред. О. Грици. Київ: Музична Україна, 1972. 405 с.
12. Топорков А.Л. *Стол. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. Под ред. Н.И. Толстого*. Москва: Международные отношения, 1995. Т. 5. С.—Я. С. 165—169.
13. Бугера І. *Звичаї та вірування Лемківщини*. Львів, 1939. 38 с.
14. Красиков М. Віщування смерті (до розуміння української народної танатології). *Народна культура українців: життєвий цикл людини*. Київ: Дуліби, 2015. Т. 5. Старість. Смерть. Культура пошанування небіжчиків. С. 173—206.
15. Радович Р. Інтер'єр покутського житла (друга половина XIX — початок XX ст.). *Народознавчі зошити*. 2019. № 3. С. 715—731. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.03.715>
16. Войтович Н. *Народна демонологія Бойківщини: монографія*. Львів: СПОЛОМ, 2015. 228 с.
17. Шекерик-Донників П. *Рік у віруваннях гуцулів. Вибрані твори*. Верховина, 2009. 351 с.
18. Кміт Ю. *Ще про Волосатий*. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1935. Р. 5. Ч. 6. С. 1—8.
19. Никорак О. Традиційні тканини у звичаях і обрядах українців. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 2003. Вип. 38. С. 543—567.
20. Франко І. Людові вірування на Підгір'ю. *Етнографічний збірник*. Львів: друкарня наукового товариства імені Шевченка, 1898. Т. V. С. 160—218.
21. Шухевич В. *Гуцульщина. Матеріали з українсько-руської етнології*. Львів, 1904. Т. VII. 272 с.
22. Милорадович В.П. Життє-бытє лубенского крестьянина. *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія*. Київ: Либідь, 1991. С. 170—341.
23. *Дідо-всевідо. Закарпатські народні казки*. Упоряд. та зап. П. Лінтура. Ужгород: Карпати, 1969. 240 с.
24. Космеда Т.А., Осіпова Т.Ф. *Комунікативний кодекс українців у пареміях: тлумачний словник нового типу*. Дрогобич, 2010. 272 с.
25. *Цифровий архів ДІКЗ «Тустань»*. Од. зб. 136. Фото 25.
26. Гайова Є. Філософія буття в лемківських зимових обрядах та звичаях (Різдво, Василя, «Бабин святий вечур», Івана Хрестителя, Стрітіння Господнє) на експедиційних матеріалах зібраних у Великоберезнянському районі Закарпатської області. *Календарна обрядовість у життєдіяльності етносу. Збірка наукових праць; Матеріали міжнародної наукової конференції «Одеські етнографічні читання»*. Одеса, 2011. С. 65—74.
27. Богатырев П.Г. Магические действия, обряды и верования Закарпатья. *Вопросы теории народного искусства*. Москва: Искусство, 1971. С. 269—270.

28. Гошко Ю.Г. *Населення українських Карпат XV—XVIII ст. Заселення. Міграції. Побут*. Київ: Наукова думка, 1976. 205 с.: іл. та карт.
29. Здоровега Н.І., Утриско М. Народні звичаї та обряди на Бойківщині. *Літопис Бойківщини*. 1988. № 2/48 (59). С. 48—54.
30. Кузьмів І. Житє-бутє, звичаї и обичаї горського народу. *Зоря: письмо літературно-наукове для рускихъ родинъ*. Львів, 1889. № 20. С. 336—337.
31. Ганус Д.М. *Дитина в системі народних вірувань та обрядів населення українсько-польського пограниччя. Дисертація на здобуття ступеня кандидата історичних наук*. Рукопис (зберігається у науковій бібліотеці ІМФЕ ім. Рильського, м. Київ). Київ, 2015. 236 с.
32. Зеленин Д.К. *Восточнославянская этнография*. Москва: Наука, 1991. 507 с.
33. *Українське народне весілля в творах українського, російського та польського образотворчого мистецтва XVIII—XIX ст. Альбом*. Упоряд. Ю. Белічко, А. В'юнець. Київ: Мистецтво, 1970. 110 с.: іл.
34. Паньків М. *Весілля в селі Вербівцях на Городенківщині*. Івано-Франківськ, 2000. 108 с.
35. Левкиевская Е.Е. *Славянский берег. Семантика и структура*. Москва: Индрик, 2002. 336 с.
36. Світлик П.М. *Небесна студня: Закарпатські народні перекази, легенди, вірування, звичаї, традиції, побут*. Упоряд. та підготовка текстів Наталії Ребрик. Ужгород: Гражда, 2008. 139 с.
37. Schnaider J. *Lud Peczeniżynski. Lud*. Lwów, 1906. Т. XII. S. 277—309.
38. Гузії Р., Вархол Н., Вархол Й., Остапик О. *Весільні обряди. Лемківщина*. Львів: Інститут народознавства НАНУ, 2002. Т. 2. Духовна культура. С. 75—93.
39. Маєрчик М. Між ареальні паралелі в обрядах родинного циклу. *Етногенез та етнічна історія населення українських Карпат*. Львів: Ін-тут народознавства НАН України, 2006. Т. II Етнологія та мистецтвознавство. С. 558—568.
40. Гузії Р., Вархол Н., Вархол Й., Похоронні обряди. *Лемківщина*. Львів: Інститут народознавства НАНУ, 2002. Т. 2. Духовна культура. С. 94—109.
41. Мусянович А. Похоронні звичаї й обряди в селі Віжомлі, Яворівського пов. *Етнографічний збірник*. Львів, 1912. Т. XXXI—XXXII. С. 379—384.
42. Schnajder J. *Lud Peczeniżynski. Lud*. 1907. Т. XIII. S. 21—33.
43. Гошціцька Т. Обрядодії в процесі спорудження житла (на основі польових матеріалів зібраних на бойківсько-підгір'янському пограниччі). *Наука. Релігія. Суспільство*. Донецьк, 2010. № 2. С. 8—12.
44. Черленяк (Керечанин) І. Апотропеїчні заходи для живих та магичні дії, пов'язані зі спорядженням мерця в українців Закарпаття. *Народознавчі зошити*. Львів, 2018. № 3. С. 662—670.
45. Вінценз С. *На високій полонині*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2011. 640 с.
46. Рахно К. Гончарство у фольклорній спадщині Івана Франка. *Народознавчі зошити*. 2019. № 3. С. 563—579.
47. Галайчук В. З духовної культури Богородчанщини: звичаї, вірування та повір'я, пов'язані із світоглядними уявленнями про смерть та померли. *Міфологія та фольклор*. Львів, 2010. № 3—4 (7). С. 27—49.
48. Потушняк Ф. Самоубійць в народном вѣрованю. *Літературно-наукова прилога карпатської недѣль*. 1941. Ч. 2. Р. 1. С. 31.
49. Сокіл В. *Фольклорні матеріали з отчого краю*. Львів, 1998. 613 с.
50. Шухевич В. Гуцульщина. *Матеріали з українсько-руської етнології*. Львів, 1904. Т. VII. 272 с.
51. Бриняк О. Рудименти міфологічних вірувань у родинній обрядовості та хрестинній поезії українців. *Народознавчі зошити*. № 3 (99). 2011. С. 426—435.
52. Шухевич В. Гуцульщина. *Матеріали до українсько-руської етнології*. Львів, 1902. Т. V. 300 с.
53. *Українські народні пісні у записах Володимира Гнатюка*. Упоряд. М. Яценко. Київ: Музична Україна, 1971. 322 с.
54. *З батьківського джерела. До ювілею загальноосвітньої школи I—III ст., с. Підгородці, Сколівського району, Львівської обл.* Упоряд. і вст. слово М. Качмар. Львів: Підгородці, 2011. 76 с.
55. *Пісні з родин і хрестин (збірник-реконструкція із теоретичною розвідкою, коментарями, моделями ритмоструктури, покажчиками)*. Упоряд. А.І. Іваницький; відп. ред. Г.А. Скрипник. Вінниця: Нова Книга, 2013. 452 с.
56. *Фольклорні матеріали із збірки проф. Раймунда Кайндля. Етнографічний збірник*. Львів, 1898. Т. V. С. 141—159.

REFERENCES

- Toporkov, A.L. (1990). Household utensils in the beliefs and rituals of Polesie. In: *Ethnocultural traditions of the Russian rural population of the XIX—XX centuries*. (Issue 2, pp. 66—118) [in Russian].
- Nadopta, A. (2020). Chest in the wedding ceremony of Ukrainians during the end of the XIXth century and the beginning of the XXth. *The ethnology notebooks*, 2, 323—329. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2020.02.323> [in Ukrainian].
- Huzij R. (2007) *Folk tonatology: Carpathological investigations*. Lviv: In-tut narodoznavstva NANU [in Ukrainian].
- Goshchitska, T. (2007) Field materials before topic of «Native architecture» from the expedition to the Starosambir'skyj, Sambir'skyj district, L'viv's'koi area, 16.06.—16.08.2007). In *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 563. Arc. 1—146 [in Ukrainian].
- Stankevych, M. (2002). *Ukrainian artistic tree XVI—XX s*. Lviv: In-tut narodoznavstva NANU [in Ukrainian].

- Goshchitska, T. (2008). Field ethnographic materials on the theme «People's construction», collected in the Skole district of Lviv region. In *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 576. Arc. 1—72 [in Ukrainian].
- Vasilechko, L. (2003). *Paths of echo*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Koval, J. (1993). *Poems are white, poems are «gray», prose and all sorts of things by Yaroslav Koval from Tsineva*. Tsineva: National Museum in Tsineva [in Ukrainian].
- Vasylechko, L. (2009). *Chronicle of Tsineva*. Past and present. Lviv [in Ukrainian].
- Mysevych, O. (1937). *Ukrainian wedding ceremony in Boykivshchyna*. Lviv [in Ukrainian].
- Gritza, O. (Ed.). (1972). *Ukrainian folk songs from the Lemik region*. Kyiv: Musical Ukraine [in Ukrainian].
- Toporkov, A.L. (1995). Table. *Slavic antiquities: Ethno linguistic dictionary* (Vol. 5, pp. 165—169). Moscow: Mezhdunarodnyye otnosheniya [in Russian].
- Buhera, I. (1939). *Customs and beliefs of Lemkivshchyna*. Lviv [in Ukrainian].
- Krasykov, M. (2015). The death of death (before the understanding of Ukrainian national thanatology). In *Folk culture of Ukrainians: life cycle of people*. Age. Death. Culture of worshiping the dead (Vol. 5, pp. 173—206). Kyiv: Duliby [in Ukrainian].
- Radovych, R. (2019). Interior of Pokuttia housing (second half of the XIX — beginning of the XX century). *The ethnology notebooks*, 3, 715—731. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.03.715> [in Ukrainian].
- Voitovich, N. (2015). *Folk Demonology of Boykivshchyna*. Lviv [in Ukrainian].
- Shekeryk-Donnykiv, P. (2009). *The year in beliefs of Hutsuls*. Verkhovyna [in Ukrainian].
- Kmit, Yu. (1935). More about Volosatyj. In *Litopys Bojkivshchyny: zapysky prysviacheni doslidam istorii, kul'tury i pobutu bojkivs'koho plemeni* (Vol. V, part 6, pp. 1—8) [in Ukrainian].
- Nykorak, O. (2003). Traditional fabrics in the customs and rites of Ukrainians. *Bulletin of Lviv University. The series is historical* (Issue 38, pp. 543—567) [in Ukrainian].
- Franko, I. (1898) Popular beliefs in Pidhiria. *Etnohrafichnyy zbirnyk* (Vol. V, pp. 160—218) [in Ukrainian].
- Shukhevych, V. (1904). Hutsulshchyna. In: *Materialy z ukrains'korus'koi etnologii* (Vol. VII, pp. 1—272) [in Ukrainian].
- Miloradovich, V.P. (1991). Life and life of the Lubensk peasant. In: *Ukrainians: folk beliefs, superstitions, demonology* (Pp. 170—341). Kyiv: Lybid [in Russian].
- Lintour, P. (Ed.). (1969). *Dido-omniscient. Transcarpathian folk tales*. Uzhhorod: Carpathians [in Ukrainian].
- Kosmeda, T.A., & Osipova, T.F. (2010). *Communicative code of Ukrainians in paremias: a new type of explanatory dictionary*. Drogobych [in Ukrainian].
- Digital archiv SHKR «Tustan»*. Od. save 136. F. 25 (Photographs by Ivan Shveda) [in Ukrainian].
- Gayova, E. (2011). Philosophy of life in Lemko winter rites and customs (Christmas, Basil, «Babyn's Holy Evening», John the Baptist, the Lord's Supper) on expedition materials collected in the Velykoberezhnyansky district of the Transcarpathian region. In: *Calendar rituals in the life of the ethnos. Collection of scientific works. Proceedings of the international scientific conference «Odessa ethnographic readings»* (Pp. 65—74). Odessa [in Ukrainian].
- Bogatyrev, P.G. (1971). Magicacts, rites and beliefs in Transcarpathia. In *Questions of the theory of popular art* (Pp. 167—296). Moscow: Art [in Russian].
- Goshko, Yu.G. (1976). *Population of the Ukrainian Carpathians of the XV—XVIII centuries. Settlement. Migration. Everyday life*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Zdoroveha, N.I., & Utrysko, M. (1988). Folk customs and rites in Boykivshchyna. In *Litopys Bojkivshchyny, II*, 48—54 [in Ukrainian].
- Kuziv, I. (1889). The life and customs of the mountain people. *The Zoria: pys'mo lyteraturno-naukove dlia ruskykh' rodyn'*, 21, 351—352 [in Ukrainian].
- Ganus, D.M. (2015). *A child in the system of folk beliefs and rituals of the population of the Ukrainian-Polish border (Dissertation)*. Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- Zelenin, D.K. (1991). *East Slavic ethnography*. Moscow: Nauka [in Russian].
- Bezlichko, Yu. (Ed.). (1970). *Ukrainian folk wedding in the works of Ukrainian, Russian and Polish fine arts of the XVIII—XIX centuries*. Album. Kyiv: Art [in Ukrainian].
- Pankiv, M. (2000). *Wedding in the village of Verbivtsi in the Horodenkiv region*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Levkievskaya, E.E. (2002). *Slavic amulet. Semantics and structure*. Moscow: Indrik [in Russian].
- Svitluk, P.M. (2008). *Heavenly Well: Transcarpathian folk traditions, legends, beliefs, customs, traditions and life*. Uzhhorod: Grazda [in Ukrainian].
- Schnaider, J. (1906). People of Pechenizhyn. *Lud*, XII, 277—309 [in Polish].
- Huzij, R., Varkhol, J., Varkhol, N., & Ostapyk, O. (2002). Wedding ceremonies. In *Lemkivshchyna* (Vol. 2, pp. 75—93). Lviv: In-tut narodoznavstva NANU [in Ukrainian].
- Maiierchuk, M. (2006). Between areal parallels in the rites of the family cycle. In *Ethnogenesis and ethnic history of the Ukrainian Carpathians* (Vol. 2, pp. 558—568). Lviv: In-tut narodoznavstva NANU [in Ukrainian].
- Huzij, R., Varkhol, J., & Varkhol, N. (2002). Funerals ceremonies. In *Lemkivshchyna* (Vol. 2, pp. 94—109). Lviv: In-tut narodoznavstva NANU [in Ukrainian].
- Musianovych, A. (1912). Funerals customs and ceremonies in villages Vizhomly, Yavoriv'skoho pov. *Etnohrafichnyy zbirnyk* (Vol. XXXI—XXXII, pp. 379—384) [in Ukrainian].
- Schnajder, J. (1910). People of Pechenizhyn. *Lud* (Vol. XIII, pp. 21—33) [in Polish].

- Hoschits'ka, T. (2010). Rituals in the process of housing construction (based on field materials collected on the Boyko-Pidhirtsi border). *Science. Religion. Society*, 2, 8—12 [in Ukrainian].
- Cherleniak (Kerechany), I. (2018). Protective action for alive and magik action connected with the birial of the deceased of the Transcarpatian Ukrainians. *The ethnology notebooks*, 3, 662—670 [in Ukrainian].
- Vincent, S. (2011). *On a high mountain*. Ivano-Frankivsk: Lileja-NV [in Ukrainian].
- Rakhno, K. (2019). Pottery in the folklore heritage of Ivan Franko. *The ethnology notebooks*, 3, 563—579 [in Ukrainian].
- Halaychuk, V. (2010). From the Spiritual Culture of Bohorodchany Region: Customs, Beliefs and Legends Related to the Conceptual Representation of Death and the Dead. *Mythology and Folklore*, 3—4 (7), 27—49 [in Ukrainian].
- Potushniak, F. (1941). Suicides in the People's Faith *Lyteraturno-naukova pryloha karpatskoj nedili* (Vol. 2, p. 1, 31) [in Ukrainian].
- Sokil, V., & Sokil, H. (1998). *Folklore materials from the fatherland*. Lviv [in Ukrainian].
- Shukhevych, V. (1904). Hutsul'schyna. In: *Materialy z ukrains'korus'koi etnologii* (Vol. VII, pp. 1—272) [in Ukrainian].
- Bryniak, O. (2011). Rudiments of mythological beliefs in maternity rites and baptismal poetry of Ukrainians. *The ethnology notebooks*, 3, 426—435 [in Ukrainian].
- Shukhevych, V. (1902). Hutsul'schyna. In: *Materialy z ukrains'korus'koi etnologii* (Vol. VII, pp. 1—300) [in Ukrainian].
- Yatsenko, M. (Ed.). (1971). Ukrainian folk songs recorded by Volodymyr Hnatyuk. Kyiv: Musical Ukraine [in Ukrainian].
- (2011). *From a parent source. To the anniversary of the comprehensive school I—III centuries, the village of Pidgorodtzi, Skole district, Lviv region*. Lviv: Podgorodtzi [in Ukrainian].
- Ivanytsky, A.I. (Ed.). (2013). *Songs from families and baptisms (collection-reconstruction with theoretical exploration, comments, models of rhythmic structure, indexes)*. Vinnytsia: New Book [in Ukrainian].
- Kaindl, R. (1898). Folklore materials from the collection of Prof. Raymond Kaindl. Ethnographic collection (Vol. V, pp. 141—159) [in Ukrainian].